

TEATER & DANNELSE I FÆLLESSKAB

Evaluering af projekt og
teaterforløb 'Andre Horisonter'

FOR Opgang2 - DECEMBER 2020

Støttet af

VELUX FONDEN

SocialRespons

INDHOLD

Introduktion	4
Kort om projektet	5
Hovedkonklusioner og viden fra projektet	6
Del 1: Projekt 'Andre Horisonter'	9
Forløbet 'Andre Horisonter'	10
En dag med 'Andre Horisonter'	11
Hvem er målgruppen?	12
Gennemførte workshopforløb	13
Tre eksempler på forløb	16
Metodeudvikling	17
Videnformidling	18
Del 2: Principper	23
6 principper bag workshopforløbet	25
Del 3: Resultater	33
Nye begyndelser for fællesskabet	34
Resultattemaer	37
Del 4: Opmærksomhedspunkter & anbefalinger	49
Evaluerings metoder	54

INTRODUKTION

Denne rapport er en evaluering af Opgang2s projekt 'Andre Horisonter' (2018-2020). Rapporten er udarbejdet af SocialRespons, og præsenterer resultater og læring fra projektet.

Projektets formål har været at udvikle og afprøve workshopforløb med ønsket om at få kunst og teater til at skabe fællesskab og medskabende dannelse blandt unge i alderen 13-19 år, karakteriseret ved forskellige typer af udsathed.

Indsatsen består i udvikling af et workshopkoncept, som dramapædagoger gennemfører i forbindelse med en teateroplevelse og en række idékataloger, som kan bruges af lærere, der selv ønsker at arbejde med aktiviteter i forbindelse med en teateroplevelse.

I projektperioden har der været gennemført i alt 65 workshopforløb med i alt 2165 deltagende unge. 137 lærere har deltaget i forløb og bidraget til arbejdet med udvikling af metoden.

Samlet set er resultaterne i særlig grad de fælles oplevelser i løbet af dagen, herunder af glimtvis nye relationer eller nye dynamikker i gruppen. Det sker, når nye individer træder frem, og når nye fagligheder eller roller kommer i fokus. Alle disse fælles øjeblikke og oplevelser skaber nye begyndelser for fællesskabet.

Rapporten henvender sig til alle, der arbejder med eller har interesse i koblinger og muligheder mellem unge, teater, læring og fællesskab.

I løbet af rapporten præsenteres seks modeller: 'Forløbet Andre Horisonter', '6 principper', 'Resultattemaer' og to refleksionsmodeller, der kan bidrage til efterforløb i klassen. Disse modeller er udviklet som del af evalueringen og indgår som redskaber i den samlede metode.

EVALUERINGENS METODE

Evalueringens formål har været at bidrage med viden om resultater for målgruppen, samt at sikre intern læring og sparring, således at evalueringen også har kunnet bidrage til metodeudviklingen undervejs i projektet.

Evalueringens centrale metode har været en case-tilgang, hvor fire forløb er fulgt tæt gennem både deltagelse, observation og interview.

Samlet set er der gjort brug af følgende metoder:

- Observation & deltagelse ved workshopforløb
- Kvalitative interview og impact interview
- Logbog og dokumentation indhentet af projektet selv, herunder evalueringssamtaler med partnerorganisationer
- Fælles analyseworkshops med projektgruppe, medarbejdere i Opgang2 og en forsker på området
- Løbende sparrings- og vidensudvekslingsmøder med projektgruppen

Se mere om evaluerings metoder på side 54

KORT OM PROJEKTET

PROJEKTPERIODE

September 2018 til december 2020

BAGGRUND

Manglen på fællesskab blandt unge både i og udenfor skolesammenhæng, og risikoen for at unge på en eller anden måde ender på et socialt sidespor, er problemstillinger, som 'Andre Horisonter' ønsker at bidrage til at modvirke. 'Andre Horisonter' er en direkte videreudvikling af Opgang2s projekt 'Nye Horisonter' (2014-2017). Hvor 'Nye Horisonter' havde fokus på udvikling af produkter, debatforestillinger og en online platform, har 'Andre Horisonter' fokus på at udvikle aktiviteter, som understøtter, at teaterforestillinger kan fungere som grundlag for etablering og formidling af fællesskab.

OVERORDNET FORMÅL

Formålet med projektet er at inspirere eksklusions-truede unge til at søge konstruktive og inkluderende fællesskaber. Gennem teater samt workshops før og efter teaterforestillingen søger 'Andre Horisonter' at arbejde videre med at forankre de oplevelser, en teateroplevelse kan igangsætte hos de unge. Gennem workshops vil projektet søge at skabe trygge fællesskaber, hvor de unge kan viderebearbejde emner og oplevelser fra teaterforestillingen.

MÅLGRUPPE

Primær målgruppe er unge mellem 13 og 19 år. Halvdelen af målgruppen er elever i udskolingen på almindelige folkeskoler, hvor en større eller mindre andel af eleverne er i en udsat position, blandt andet karakteriseret ved en risiko for skolefrafald. Den anden halvdel af målgruppen udgøres af elever på 10. klasser-centre eller særlige skoletilbud rettet mod elever med særlige behov, hvor der opleves at være en stor andel af elever med risiko for skolefrafald og samfundsmæssig eksklusion.

Sekundær målgruppe er fagprofessionelle omkring målgruppen. Målgruppebeskrivelsen ift. den primære målgruppe er tilpasset fra den oprindelige projektbeskrivelse, hvor der var et specifikt fokus på unge med tilknytning til udsatte boligområder. Se side 12 for en nærmere beskrivelse af projektets målgrupper.

FINANSIERING

VELUXFONDEN

EVALUERINGS HOVEDKONKLUSIONER

- 'Andre Horisonter' er et projekt, der har skabt **nye begyndelser for fællesskaber** blandt unge i alderen 13-19 år.
- Resultaterne for de unge ses indenfor temaerne: **'Dannelse & mod', 'Kreativitet & nysgerrighed', 'Nye roller & identitetsskabelse' og 'Nye relationer'**. Det er ikke alle unge, der oplever resultater indenfor alle temaer, og resultaterne er både noget, der ses under og umiddelbart efter forløbet, og noget, som forventes at komme til udtryk senere, fx gennem erindring. Forløbet og dermed indsatsen er kortvarig (en dag), og de resultater, der ses for de unge, er ikke store ændringer for det enkelte individ her og nu. Det er resultater i og for fællesskabet i form af fælles oplevelser og nye indtryk af og syn på hinanden, som vurderes at have en positiv betydning for fællesskabet og dets mulighed for at udvikle sig i en positiv retning.
- Det udbytte, de unge får, opnår de ikke kun ved at opleve teater, men fordi de selv arbejder med teater og benytter sig af greb, øvelser og udtryksformer fra teatrets verden.
- Samlet set drives forløbet frem af en række **principper**, som sammen med de konkrete dramapædagogiske aktiviteter er med til at sikre udbytte for målgruppen. Se principperne på side 25.
- Skolerne oplever forløbet som meget brugbart, både fordi det hjælper dem til at arbejde med teater som genre, men også fordi det giver dem et redskab til at arbejde med en anden form for dannelse end den, der generelt arbejdes med i skoleregii. Det handler fx om, at ikke alt har ét bestemt mål eller formål, at der ikke altid er et rigtigt og et forkert svar, og at man nogle gange selv kan være med til at digte en alternativ slutning. Mødet med denne type medskabende dannelse fremstår svær for en del af de unge, men det fremstår også som om, at det er i det svære møde, at læringen sker.
- Evalueringen peger afslutningsvis på en række **opmærksomhedspunkter**, og giver konkrete anbefalinger til Opgang2s fortsatte arbejde med at udvikle konceptet. **Det største opmærksomhedspunkt og potentiale** ligger i at arbejde yderligere med at sikre og bidrage til, at de tilknyttede lærere fortsætter arbejdet fra forløbet, og udnytter de muligheder, der ligger i at forankre og udbygge resultater og oplevelser fra workshopdagen. Der er som del af evalueringen udviklet to **dialog- og refleksionsredskaber**, som kan bruges til at styrke dette arbejde. Se modellerne på side 20-21.

VIDEN FRA PROJEKTET

Evalueringens primære formål har været at synliggøre resultater og bidrage til læring og udvikling af metoden. Den indsamlede data har dog også givet viden om målgruppen, både de unge og partnerorganisationer. Det er viden, som kan være relevant i arbejdet med at udvikle og udbrede koncepter, som på samme måde som 'Andre Horisonter' ønsker at arbejde med kultur som løftestang til at sikre udvikling blandt unge i en udsat position.

- **Flere unge har svært ved at stille sig frem.** Lærere og elever påpeger, at unge i dag har svært ved at stille sig frem og blive set på i "det virkelige liv" (dvs. udenfor de sociale medier). Det er nok noget, der også tidligere har været svært for unge, der er ved at finde sig selv og sin identitet, men der gives eksempler på, at det måske er blevet ekstra svært, efter en del af ungdomslivet foregår digitalt, hvor de unge er blevet vant til, at de kan gennemse og redigere. Dette synes på den ene side at betyde, at det er svært for de unge at træde ind i forløb som 'Andre Horisonter', men på den anden side tegner det også et billede af, at der måske netop er behov for sådanne forløb, der kan styrke de unge i deres fysiske liv og fællesskaber. Her tegner der sig et behov for yderligere vidensindsamling ift. at forstå, hvordan unges digitale liv påvirker deres fremtræden i det virkelige liv.
- **Det er udfordrende for de unge at arbejde med abstraktion og forestillingsevne - og at sætte sig fri fra en mere målstyret ramme.** Flere lærere satte i interview ord på, at de oplevede, at nogle af de unge havde svært ved at være i forløbet og en ramme, hvor de ikke helt vidste, hvad der forventedes. De var udfordret i den friere ramme, hvor der blev arbejdet med at øve abstraktion og forestillingsevne. Erfaringerne fra workshopforløbet i Andre Horisonter viser, hvordan arbejdet med kunst og kultur netop kan øve dette.
- **Teater er ønsket, men har ikke altid let ved at få en plads i skolerne.** Mange skoler, der deltager, giver udtryk for, at de kan have svært ved at få arbejdet med teater. Det gælder både teatret som genre (fx som del af faget dansk), men også som det, der følger med ved at lave drama, prøve kræfter med andre udtryksformer og arbejde med en bredere form for dannelse. Derfor er skolerne glade for Opgang2 og 'Andre Horisonter', både fordi de kommer ud til dem lokalt på skolerne, men også fordi de tilbyder at bidrage med noget, som nogle skoler selv har svært ved at dække. En enkelt skole fortæller også, hvordan skolekomedie fx ikke længere er noget, de laver – og at de oplever det som et tab, at de på den måde mister at kunne bruge teatret som en del af undervisningen.

OPGANG 2
TURNÉTEATER

OPGANG 2

**DEL 1:
PROJEKT 'ANDRE HORIZONTER'**

FORLØBET 'ANDRE HORISONTER' (MODEL 1)

Forløbet er bygget op om en fast workshopskabelon med '**For-workshop**', '**Den kunstneriske oplevelse - med efterspil**' og en '**Efter-workshop**'. Hele forløbet indledes med et **forberedelsesmøde** med den enkelte skole med deltagelse af gruppens lærer(e), der skal være med i forløbet. Forløbet afsluttes med et **evalueringssmøde** med samme gruppe lærere. Dette møde har i projektperioden fungeret både som evaluering og som bidrag til metodeudviklingen, fordi det har givet projektet mulighed for – sammen med lærerne – at diskutere og videreudvikle på metoden. Evalueringssmødet har også givet anledning til, at

lærerne har reflekteret over forløbet, herunder hvad gruppen har fået ud af at deltage. Mødet har således også været et refleksionsrum, der har tydeliggjort resultater, og dermed også hvordan læreren evt. selv kan bygge videre på de processer og resultater, der er sat i gang.

Under modellen fremgår eksempler på, hvordan forløbet har været gennemført (og dermed også fremadrettet kan gennemføres) i andre **tilpassede versioner**. Langt størstedelen af de gennemførte forløb har dog fulgt den klassiske skabelon.

HELDAGSWORKSHOP FOR ÉN UNGEGRUPPE

Forberedelsesmøde med skolen

Formål:
Forventningsafstemning
Planlægning
Målgruppekendskab

For-workshop

Formål:
Rammesætning
Nysgerrighed
Forventning
Udfordring

Kunstnerisk oplevelse - med efterspil

Formål:
Gribe sit indtryk
Dele øjeblikke
Kunstnermøde
Fællesskab

Efter-workshop

Formål:
Refleksion
Fællesskab
Flerstemmighed
Transformation

Evalueringssmøde

Formål:
Evaluering
Vidensopsamling
Inspiration til videre arbejde

Efter-forløb i klassen

Formål:
Videre arbejde i klassen
Udbygge oplevelsen
Fællesskab

Andre versioner af forløbet:

■ Forløb for en hel skole

Alle elever på en skole laver specialtilpasset forløb over to dage, der slutter med fælles visning/lille stykke.

■ Forløb for alle i udskolingen

Alle elever i udskolingen er igennem endags-forløbet på forskellige dage i samme uge.

■ Endags-forløb med samme gruppe to år i træk

Samme klasse har forløb to år i træk med forskellige forestillinger.

EN DAG MED 'ANDRE HORISONTER'

På workshopdagen arbejdes med de tre elementer: For-workshop, Den kunstneriske oplevelse med efterspil og Efter-workshop. Det varer typisk en hel skoledag, og der arbejdes i en vekselvirkning mellem fælles øvelser og arbejde i mindre grupper på 5-7 personer.

FOR-WORKSHOPEN tager omkring 1½ time, og handler først og fremmest om at skabe et positivt, legende og trygt rum. For-workshoppen starter typisk med en kort bestående af legeprægede øvelser, hvor deltagerne bruger deres krop og stemme. De legende opvarmningsøvelser er med til at rammesætte rummet som trygt, anerkendende og accepterende, hvor der er plads til forskellighed.

Efter opvarmningen arbejder gruppen med dramaøvelser, som relateres til forestillingen. Formålet med øvelserne er, at de unge får muligheden for at vise andre sider af sig selv ved at bruge stemme, krop og sit sprog, fx læse samme replik op med forskellig stemmeføring og tone. Deltagerne bliver her præsenteret for få teatraliske begreber, som de skal bruge og fremføre for hinanden. Øvelserne er sammensat af de byggesten, som forestillingen består af: Replikker, scener og teaterforestillings plakat. Øvelserne skærper gruppens idé om og forståelse af, hvad forestillingen, som de skal se, handler om.

DEN KUNSTNERISKE OPLEVELSE OG EFTERSPILET vises for det meste også for andre end kun den gruppe, der deltager i workshoppen (fx for hele udskolingen på en folkeskole). I projektperioden har der været lavet workshopforløb om fire forskellige Opgang2 teaterforestillinger. Efterspillet foregår umiddelbart lige efter teaterforestillingen. Formålet er at fastholde oplevelsen af forestillingen, mens den stadig mærkes i kroppen, og give plads til eftertanke. Herefter kommer skuespillerne ind på scenen som sig selv til en 'artist talk', hvor deltagerne kan stille spørgsmål til stykket og til skuespillerne selv.

EFTERWORKSHOPPEN tager omkring 1½ time, og handler både om at bearbejde, tale om og reflektere, og at få gruppen til at bruge forestillingens replikker, scener og tematikker i en ny form, fx ved at lave en ny afslutning på teaterstykket. Gruppen skal bruge de øvelser, som de lærte i for-workshoppen, fx ved at bruge stemmen på en bestemt måde. Afslutningsvis skal gruppen opføre en lille visning overfor hinanden. Visningen bliver en del af afslutningen på dagen. Her er oplevelsen ofte, at der er sket en udvikling med gruppen. Ofte er der flere, der tør stille sig frem og spille skuespil, bruge sin krop og stemme på en anden måde, og det virker som om, at flere har overskredet og rykket egne grænser. Dagen afsluttes med fælles opsamling, hvor alle deltagere skriver på et lille postkort, hvad de har fået med fra dagen. Udsagnene hænges op på en mand i pap, som klassen får med hjem til klasselokalet, og som kan bidrage til, at forløbet bliver hos dem, efter selve dagen er slut.

HVEM ER MÅLGRUPPEN?

Primær målgruppe er unge mellem 13 og 19 år, der deltager i forløbet som en del af deres skolegang. Målgruppen kan opdeles i to lige store grupper: 1) Elever i udskolingsklasser på almindelige folkeskoler, og 2) Elever på 10. classes-centre eller specialtilpassede skoleforløb. I de deltagne klasser er nogen eller alle i klassen i en udsat position, og der har været tale om forskellige typer af udsathed. Partnerorganisationerne har i den indledende dialog med projektet peget på klasser karakteriseret ved en form for udsathed. De resultater, der beskrives i denne rapport, ses hos begge målgrupper. Hertil skal nævnes, at målgruppen for forløbene altid har været den samlede gruppe af unge i det pågældende forløb - fordi resultaterne skabes for alle i fællesskabet, og handler om udvikling af stærke fællesskaber fremfor en fokus på udvikling hos det enkelte individ.

Elever i udskolingsklasser på almindelige folkeskoler. Forløbene har været for hele klasser/årgange, og har rummet mange forskellige elever, herunder en andel elever i en udsat position. Der kan være tale om få elever eller mange elever i en udsat position - det omfatter både elever, som kan betegnes ud fra en mere klassisk forståelse af udsathed, hvor det blandt andet handler om, at de kommer fra socioøkonomisk trængte familier, og gennem deres opvækst har haft sociale og/eller

psykiske udfordringer. Og elever, der i højere grad har været karakteriseret af en anden nyere form for udsathed (Görlich et al 2019), hvor unge, der ikke er udsat i klassisk forstand, bliver det, når de møder dagsordener og krav i løbet af 7.-10. klasse. Disse krav har de svært ved at honorere, og kommer dermed i en udsat position, og bliver frafaldstruede.

Elever på 10. classes centre, specialtilpassede skoleforløb eller en løs ungdomsstruktur *. Her er der tale om grupper hvor alle eller langt størstedelen betegnes som elever i en udsat position, og hvor der er en høj grad af risiko for skolefrafald og deraf samfundsmæssig eksklusion. Særligt i specialtilpassede skoleforløb, men også i 10. classes-centrene er der elever, der kæmper med sociale og/ eller psykiske vanskeligheder, som udfordrer deres skolegang.

Sekundær målgruppe er fagprofessionelle omkring målgruppen. Det omfatter på samme måde som den primære målgruppe to grupper. Den ene er lærere i udskolingen, der arbejder i en ramme, hvor de skal fokusere meget på fast pensum frem mod 9. classes afgangseksamen. Den anden er lærere i 10. klasse eller på specialtilpassede skoletilbud, som arbejder med en målgruppe, der er karakteriseret ved flere udfordringer, og hvor udsathed er mere synlig end i den almindelige folkeskole.

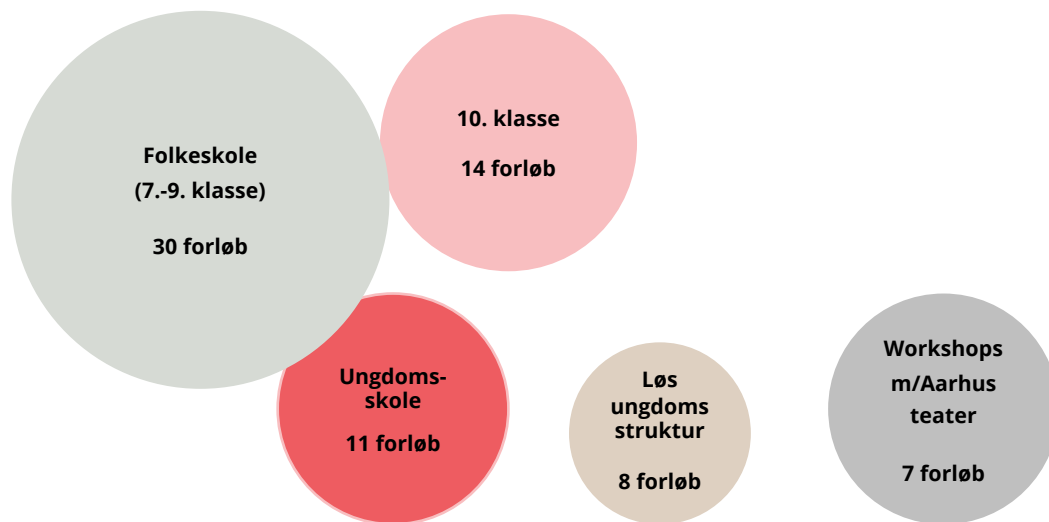
* En lille andel i målgruppen er fra en løs ungdomsstruktur, fx unge tilknyttet en boligsocial helhedsplan, hvor det ikke er en skolemæssig ramme.

GENNEMFØRTE WORKSHOPFORLØB

- Der er i projektperioden gennemført **63 workshopforløb**. Det betyder, at projektet har nået sit mål for projektperioden (målet var 40 workshop). 2165 unge har deltaget i forløb.
- Workshopforløbet har været gennemført med i alt **22 samarbejdspartnere**. Størstedelen af forløbene har været afholdt i samarbejde med skoler i Jylland, men der har også været forløb på Fyn og Sjælland.
- **137 voksne/lærere har deltaget i forløbene**, og der har været afholdt 19 opfølgende evaluerings- og metodeudviklingsmøder med de samarbejdspartnere, der har deltaget.
- Der er gennemført **et vidensudvekslings-symposion** med 71 deltagere.
- Der har været gennemført forløb omkring fem forskellige Opgang2 teaterforestillinger: 4EVER, OMG, TO, Habibi og INGEN.
- Forløbene har været gennemført med grupper på mellem 3 og 46 deltagere og i meget forskellige fysiske rammer (klasselokaler, gymnastiksale, foyer).

Se tabel 1 på side 14 for samlet overblik. Tallene bygger på projektets egne registreringer.

GENNEMFØRTE WORKSHOPFORLØB

Tabel 1

Gruppetype	Antal forløb	Antal deltagere	Antal voksne/lærere
Folkeskole 7.-9. klasse	30	965	49
10. klasse	14	720	37
Ungdomsskole/særlige skoletilbud rettet mod unge med særlige behov	11	316	45
Løs ungdomsstruktur, fx Boligsocial helhedsplan.	8	164	6
I ALT	63	2165	137
Workshop i samarbejde med Aarhus Teater (andet, kortere format)	7	95 +	6 +

Note: Yderligere fem workshopforløb var planlagt i 2020, men blev aflyst grundet COVID-19.

PARTNERORGANISATIONER

FOLKESKOLER

Størstedelen af forløbene har været afholdt i samarbejde med folkeskolen (udskolingen), dvs. 7.-9. klasse, med flest forløb i 8.-9. klasse.

10. KLASSECENTRE

En meget stor andel af forløbene har været afholdt i samarbejde med 10. klassescentre. De fleste forløb har været afholdt for en enkelt klasse på en skole, men et enkelt samarbejde har omfattet hele skolen, dvs. fire 10. klasser, der alle har deltaget i et samlet forløb.

UNGDOMSSKOLER

En andel forløb har været afholdt i samarbejde med ungdomsskoler eller et ungdomscenter (Aarhus), som tilbyder undervisning til elever med særlige behov. Det kan være elever, som har sociale og/eller psykiske vanskeligheder, som gør, at de har behov for en særligt tilpasses skoleramme.

LØS UNGDOMSSTRUKTUR

En mindre andel forløb har været i samarbejde med aktører, der er udenfor uddannelsessektoren, fx en boligsocial helhedsplan. Disse partnerorganisationer er karakteriseret ved, at de arbejder med løsere

ungdomsstrukturer og unge, der deltager i en frivillig sammenhæng. Det har for gennemførelsen af forløb med disse organisationer betydet, at det på forhånd ikke var sikkert hvor mange og hvem der deltog i forløb.

FORLØB I SAMARBEJDE MED AARHUS TEATER

Der har været afholdt forløb i samarbejde med Aarhus Teater. Disse forløb har også være med deltagelse af folkeskoleklasser, men forløbene har været afholdt på Aarhus Teater. Det har være omkring en Opgang2-forestilling, men workshopformatet har været af kortere varighed.

TRE EKSEMPLER PÅ FORLØB

7. klasse på en folkeskole. Klassen har ikke et særligt godt fællesskab – den er for nyligt lavet ved at slå to klasser sammen, og det er netop ønsket om at ryste klassen sammen, der er baggrunden for forløbet. En stor del af eleverne har meget energi, og blandt lærerne omtales de som en lidt urolig klasse. Klassen rummer dog også en lille gruppe stille piger, der ofte ikke får så meget plads i gruppen. Mange af eleverne er friske i replikken, og kommenterer på øvelser og det, der sker i rummet. I forløbet skabes stærke øjeblikke, fx total stilhed under en øvelse, hvor legen drives af øjenkontakt, og hvor drenge og piger pludselig – og som noget nyt – ser hinanden i øjnene, eller et andet øjeblik, hvor en af de ellers meget konfliktsøgende elever, skinner igennem i en rolle – og får ros for sin lidt skøre og fjollede adfærd, fordi det netop passer til rollen. Gruppen oplever, at nye elever træder frem og bliver set på på nye måder.

8. klasser på en folkeskole. Alle 8. klasser deltager, og grupperne dannes på tværs af klasserne. I forløbet går eleverne ind i øvelser, og læreren fortæller, hvordan elever, der ellers er meget styrende, ikke dominerer, fordi de er skilt fra deres venner, og at de derfor ser dem indtage en anden mere deltagende rolle. I forløbet oplever elever, at de skal finde nye evner frem end dem, der som oftest efterspørges i skolen. De nye evner, der kommer i spil, handler fx om at spille roller, få anderledes idéer og udtrykke følelser. Eleverne skaber selv brudstykker af kunst med deres visninger og prøver ved hjælp af egen krop at udtrykke roller, følelser og idéer. Fx skal de selv opfinde næste skridt i en handling. Det er oplevelser, som eleverne måske kan overføre og spejle til deres øvrige liv. Klassens lærer fremhæver, at hun har set elever træde frem, som hun ikke havde ventet, ville gøre det.

10. klasse på et 10. klassescener. På skolen går elever, der generelt har brug for lidt ekstra tid og øvelse for at blive klar til videre uddannelse. Klassen har kendt hinanden et halvt år. Det betyder, at de på den ene side ikke kender rigtig godt men på den anden side, at grupperinger og opdelinger har etableret sig i gruppen. Undervejs i forløbet har mange af eleverne svært ved at træde ind i øvelserne, og efterfølgende siger de selv, at de ikke synes, de fik så meget ud af det. Gruppens lærer siger dog, at det har de, selvom hun godt ved, at de nok selv siger det modsatte. Læreren fortæller videre, at eleverne ofte har meget fokus på, hvad de skal kunne for at opfylde krav og på at gøre det, der skal til. Hun siger, at forløbet er en god anledning til at få erfaret, at det rigtige svar ikke altid er givet på forhånd.

METODEUDVIKLING

'Andre Horisonter' er et metodeudviklingsprojekt og en central del af projektet har været udvikling af metoder til, hvordan man kan bruge kunstoplevelser som greb til at arbejde med fællesskab og trivsel blandt unge. Det er sket både ved at udvikle et konkret workshop-koncept, der gennemføres af dramapædagoger, og som er bundet op på en teateroplevelse, herunder et sæt af principper og en række refleksionsredskaber, der kan styrke lærernes videre arbejde og samarbejde med eleverne. Parallelt med dette er der udviklet en række idékataloger målrettet lærere bredt set (dvs. også lærere, der har elever, der kun ser forestillingen og ikke deltager i forløb). Idékatalogerne er baseret på principperne og giver bud på konkrete dramapædagogisk aktiviteter, der kan gennemføres af lærere i forbindelse med at en klasse ser forestillingen. Idékatalogerne afspejler metodeudviklingen i workshopkonceptet og giver et bud på, hvordan en lærer uden kontakt til en dramapædagog kan bruge nogle af elementerne i metoden og designet sit eget forløb. Idékatalogerne er ikke tænkt som en fast manual men skal give lærerne inspiration og idéer til en måde at arbejde med deres elever på.

METODEUDVIKLING MED PARTNERNE

Metodeudviklingsdelen i projektet var oprindeligt planlagt til at ske gennem fælles udviklingsworkshops med partnerorganisationerne. Det har i stedet fundet sted på de individuelle evalueringsmøder, der afslutter hvert forløb. Disse møder har givet input til udarbejdelsen af denne evaluering, og har fungeret som små metode-udviklingslaboratorier, hvor projektgruppen undervejs har kunnet teste teser ift. metoden, diskutere og dermed videreudvikle denne. Det har således været en proces, hvor viden indsamlet ved evalueringsmøder tidligt i forløbet er blevet testet og videreudviklet i de senere møder.

METODEUDVIKLING VIA WORKSHOPS

Metodeudviklingen har også fundet sted på sparringsmøder og to analyse- og metodeudviklingsworkshop afholdt i forbindelse med evalueringen af projektet. En workshop med deltagelse af projektgruppen og en med en gruppe af medarbejdere fra Opgang2 (skuespillere, instruktør, dramapædagoger mv.) . En anden workshop med deltagelse af projektgruppen og forsker, Anne Mette Nielsen fra Center for Ungdomsforskning. På disse workshops har der været et særligt fokus på at udvikle principper og refleksionsredskaber til lærerne.

PRODUKTER AF METODEUDVIKLINGEN

WORKSHOPKONCEPT SOM OPGANG2 TILBYDER SOM DEL AF DERES FORESTILLINGER

Opgang 2 har udarbejdet et koncept, som de tilbyder til skoler, for at de kan udbygge teateroplevelsen, og tilbyder kurser i brug af metoder og tilgange bag workshopforløbet (se side 19).

PRINCIPPER

Principper beskriver den tilgang, der ligger bag workshopforløbet og den samlede metode. Principperne fungerer således også som supplement til idékatalogerne, og kan understøtte læreres arbejde med metoderne i projektet. Det gælder både lærere, der har deltaget i forløbet, og lærere, som henter idékatalogerne, og som selv ønsker at igangsætte arbejde med aktiviteter og metoder.

MODELLER TIL REFLEKSION BLANDT DELTAGENDE LÆRERE

Modellerne bruges i dialogen med partnerorganisationer. Det sker både til planlægnings- og evalueringsmøderne, og bidrager til, at lærerne går ind i forløbet, og både undervejs og efter forløbet har fokus på, hvordan de kan forankre og udbygge de resultater, der skabes i forløbet. Se mere på side 20-21.

IDÉKATALOGERER TIL FIRE FORESTILLINGER

Idékataloger er baseret på principperne og giver bud på konkrete dramapædagogisk aktiviteter som lærere/skoler eller andre organisationer, der ikke deltager i workshopkonceptet, kan benytte i forbindelse med teaterforestillingen. Der er udarbejdet i alt fire idékataloger – ét til hver af de fire forestillinger, der har indgået i projektet. Det omfatter forestillingerne: OMG, HABIBI, TO og 4EVER. Idékatalogerne er tilgængelige på Opgang2s hjemmeside.

VIDENSFORMIDLING

Der er i projektet arbejdet med en række initiativer, som bidrag til udvikling og udbredelse af metoden.

Idékatalogerne har bidraget til, at viden fra projektet er nået mange fagprofessionelle. Der har i alt være 6123 downloads af idékatalogerne fra Opgang2s hjemmeside. I projektperioden er der sket en firedobling i antallet af downloads af idékataloger tilknyttet forestillinger. Disse tal fortæller ikke noget om, hvor meget og hvordan idékataloget bliver brugt, men det tegner et billede af, at projektet og de tilknyttede workshops bidrager til en opmærksomhed blandt lærere for at få fat i materialet.

Kurser udbudt via 'Opgang2 Viden', 'Opgang2 Viden' er et nyt tilbud i Opgang2s portefølje, hvor der tilbydes en række kurser, foredrag og workshops, hvoraf to er direkte relateret til 'Andre Horisonter's erfaringer og metoder: En skolebaseret og skolerettet workshop for elever i udskolingen, og et kursus om inkluderende læringsfællesskaber i kreative rum målrettet fagprofessionelle i skole og fritidstilbud.

<https://opgang2.dk/VIDEN/Foredrag-Workshops.aspx>

Symposium - Når kunst gør en forskel. Arrangeret i samarbejde med Aarhus Teater med 71 deltagere, der arbejder med eller har interesse i koblinger og muligheder mellem unge, teater, læring og fællesskab.

Fyraftensmøde i samarbejde med COK (Center for Offentlig Kompetence). Der var planlagt to fyraftensmøder i projektperioden (et i Aarhus og et i Herlev) med titlen *NÅR og HVIS kunst gør en forskel for unge på kanten*. Begge kurser blev aflyst, først pga. for få tilmeldte og senere på grund af COVID-19.

Samarbejde med Ungdomscentret i Aarhus. Der har været afholdt et par indledende udviklingsmøder. Samarbejdet startede ud som en afsøgning af, hvad der var muligt og relevant ud fra partnernes målsætninger, men blev ikke videreført i et konkret samarbejde.

Opgang2 på Kultur møde på Mors i 2019. Her afholder Opgang2 et seminar på 1 ½ time under titlen *Når Kunst Skaber Fællesskaber* med afsæt i 'Andre Horisonter's foreløbige erfaringer og resultater.

Videointerview med centrale aktører bag projektet, der formidles på LinkedIn, Facebook og Opgang2's hjemmeside. Det er indlæg i digitalt video-format, hvor aktører kommenterer, diskuterer og perspektiverer denne evalueringsrapport. Derudover forventes det, at projekt og evaluator sammen vil udarbejde en artikel på baggrund af evalueringsrapporten, der vil blive udgivet i et landsdækkende medie og/eller relevant fagblad.

HVAD TAGER DINE ELEVER MED FRA DAGEN? (MODEL 4)

Dialog- og refleksionsredskab: Målrettet dig, som er lærer eller tilknyttet voksen, og som skal deltage i workshop-forløb 'Andre horisonter' sammen med dine elever eller gruppe af unge.

Redskabet introduceres til forberedelsesmødet mellem dig og dramapædagogen fra Andre horisonter.

Du kan derefter bruge det undervejs i workshop-forløbet til at blive opmærksom på resultater eller øjeblikke med gruppen eller den enkelte elev, som du måske efterfølgende kan bruge og bygge videre på i dit arbejde med gruppen.

Dannelse og mod

- Udviser eleverne mod – hvordan?
- Træder elever frem på nye måder?
- Hvad får eleverne ud af mødet med teatret (oplevelsen og at afprøve på egen krop)?

Nye roller og identitetsskabelse

- Afprøver elever nye roller? Hvordan?
- Sker der refleksion omkring identitet – hvordan?
- Sker der refleksion over fællesskabet/gruppen?

Kreativitet og nysgerrighed

- Hvordan er eleverne kreative i processen?
- Hvad skaber eleverne (stykke, fortolkning mv.)?
- Kommer nye fagligheder/evner hos alle eller nogle elever i fokus og hvilke?

Nye relationer

- Hvilke nye relationer skabes?
- Sker der ændring i dynamikker i gruppen?
- Træder nogle nye elever frem?
- Sker ændringer i hierarkiet i klassen?

EFTER-FORLØB MED GRUPPEN (MODEL 5)

Dialog- og refleksionsredskab: målrettet dig som lærer eller tilknyttet voksen til brug i dialogen med dramapædagogen fra Andre horisonter i forbindelse med jeres fælles evalueringsmøde efter forløbet.

Spørgsmålene skal give dig anledning til at tænke over, hvad I som gruppe eller klasse tager med fra forløbet – og hvad du som lærer tager med. Det kan være det fælles minde om dagen, konkrete øvelser eller noget i principperne bag forløbet, som måske kan inspirere dit videre arbejde og samarbejde med gruppen.

- Er der resultater, I kan bygge videre på?

- Er der fælles oplevelser eller øjeblikke, som du kan bruge i dit videre arbejde?
Fx ind i danskundervisningen eller i dit arbejde med at styrke gruppen socialt.

- Er der øvelser fra dagen, du kan genbruge i andre sammenhænge? Hvilke?

- Hvad har du lært om eleverne (enkelte eller gruppen), som du kan bruge i andre sammenhænge?

INGEN
KAN LIDE
DIG

DU ER
GRUNDEN TIL
DINE FORÆLDRE
ER SKILT

DU ER
IKKE SØD
TIL

VIL DU
BLIVE
EN?

DEL 2: PRINCIPPER

6 PRINCIPPER BAG WORKSHOPFORLØBET

Principperne beskriver den tilgang og tankegang, der ligger bag arbejdet i Andre Horisonter. Principperne fremgår af modellen på side 25 og beskrives på de følgende sider.

Principperne er udarbejdet som del af evalueringen i projektet. De er lavet med udgangspunkt i de virkemidler, der har fremstået som centrale i projektet som medvirkende til at sikre, at aktiviteterne skaber resultater for deltagerne.

Et første udkast til principperne blev udarbejdet efter projektets første år. I den sidste del af projektperioden er projektet blevet evalueret på deres brug af principperne. Principperne er herefter blevet justeret som en del af den afsluttende evaluering, så de nu tydeliggør det, der er vigtigst for at sikre et godt forløb.

Principper laves generelt, så de afspejler bestemte værdier, og samtidig anviser en bestemt handling. Her omfatter det de værdier, som er bærende i Opgang2s arbejde med unge, som også har været tydelige i den tilgang, der har været synlig i de afholdte forløb. Flere af principperne bygger videre på elementer i kunst- og kulturprojekter, som er beskrevet i bogen *Når kunst gør en forskel* (Nielsen & Sørensen 2017).

Det omfatter elementer, som den samlede analyse har vist, har været gældende i dette specifikke

kunstprojekt.

Principperne indgår som en del af den samlede metode i 'Andre Horisonter'. De fungerer også som én af fem modeller, der udgør metoden, og som projektet fremadrettet kan bruge i dialogen med skoler, der skal arbejde med indsatsen. Dette med henblik på at sikre gode forløb og samtidig bedst mulige rammer for, at gruppens lærer efterfølgende kan arbejde videre med at forankre og udbygge de resultater, der skabes med forløbet.

DE 6 PRINCIPPER (MODEL 2)

DE 6 PRINCIPPER

- 1. Fællesskab:** 'Andre Horisonter' arbejder med fællesskabet og med at styrke individets plads i fællesskabet, herunder pladsen til at være anderledes og at være sig selv. Fællesskabet er det "rum, der arbejdes i", og dermed udgangspunktet for arbejdet med de øvrige principper. Oplevelserne, eksperimenterne, refleksionerne og udfordringerne sker alt sammen i gruppen som et fællesskab.
- 2. Eksperimenteren:** 'Andre Horisonter' skaber et rum med plads til at eksperimentere og afprøve teatret som udtryksform. Hvor der er plads til det uventede, hvor normer udfordres, og hvor der ikke er rigtige og forkerte svar. Facilitatoren er aktivt anderledes end gruppens normale "voksen" gennem en tilgang, hvor formål med vilje ikke altid er umiddelbart synligt. Det bidrager til, at der kan ske brud med eksisterende faglige hierarkier. Her spiller gode fysiske rammer også en vigtig rolle. Det skaber ro og mulighed for at skabe det eksperimenterende rum.
- 3. Magi:** Forløbet er bygget op omkring mødet med en professionel teaterforestilling og et møde med skuespillerne i et lille efterspil (artist talk). Forestillingen er central, bidrager med magien, og fungerer som igangsætter af refleksioner, forestillingsevne og som led i, at de unge selv arbejder med at udvikle deres egen lille visning. Den magiske oplevelse får de unge gennem forestillingen, men også undervejs i forløbet, hvor de selv sammen skaber små magiske øjeblikke.
- 4. Fantasi:** 'Andre Horisonter' arbejder med de unges nysgerrighed, fantasi og opfindsomhed - gennem vægt på sanser, det uperfekte og det ufærdige. Det styrker de unge i at kunne begå fejl, i at være modige og i at finde på og få idéer. Der lægges vægt på, at alle idéer er gode, og alle kan have forskellige idéer. De unge skaber kunst undervejs, ved at de bruger sig selv, egen krop, tanker og idéer - og der bruges ikke rekvisitter for derved at styrke arbejdet med de unges fantasi.
- 5. Udfordringer:** De unge udfordres gennem øvelser, hvor de selv laver små visninger, hvor de træder frem og præsenterer til hinanden (tegning, optræden mv.). De unge hjælpes til "at sætte sig selv i spil" i fællesskabet. Udfordringerne og de små visninger undervejs får dem til at deltage aktivt, giver en oplevelse af, at der er fremdrift og får dem til at bryde grænser.
- 6. Fleksible mål:** De unge oplever forskelligt udbytte ved at deltage i forløbet - og resultater kan udmøntes nu og her eller senere, fx via erindring. Der lægges vægt på, at de unge ikke skal have noget bestemt ud af forløbet men at succeskriterierne skal ses som fleksible og dynamiske - og som noget der kan tilpasses den enkelte målgruppe.

FÆLLESSKAB

Fællesskabet er i centrum i forløbet. Det er det rum, der arbejdes i og dermed omdrejningspunktet for arbejdet med de øvrige principper. På dagen skabes en boble omkring det fællesskab, der arbejdes indenfor.

Fællesskabet udgøres af den gruppe, der deltager på dagen, og kan både være en gruppe, der er sammen til daglig (fx en klasse) eller en gruppe, der er sat sammen til dagen (fx en blanding på tværs af flere klasser).

Der arbejdes med at skabe et fællesskab på dagen, der har oplevelser sammen, som er rummeligt, og som skaber plads til den enkelte – og til at den enkelte kan træde frem, og måske blive set på nye måder af de andre i gruppen.

Princippet om fællesskab som omdrejningspunkt er en central del af metoden, men der tegner sig også et billede af, at resultatet ses i og for fællesskabet fremfor hos individet.

Evaluerende bemærkninger

- Fællesskabet er et centralt redskab i forløbet, men kan også fremstå som en begrænsende faktor. Nogle unge beskriver, hvordan de oplever, at eksisterende dynamikker og kategorier i gruppen gør det svært for gruppen at træde ind i det læringsrum, der skabes. Det betyder ikke, at læring og udbytte udebliver – men at det kan være sværere at skabe det trygge rum til at eksperimentere og opleve i fællesskabet. Der skabes stadig resultater, men ofte nogle andre ift. dem, der skabes i en gruppe, der kommer til forløbet med et mere rummeligt fællesskab.
- Grupper, der udgøres af nye fællesskaber (grupper der er sat sammen til dagen fx miks af klasser) kan tilbydes en større mulighed for at bryde med på forhånd etablerede hierarkier og roller. Selvom de unge ofte selv udtrykker, at de helst vil være i en "kendt gruppe" for så tør de mest, så er oplevelsen fra observation, at disse nye grupper i særlig grad tilbyder en mulighed for at bryde hierarkier, og også for, at de unge tør mere, fordi de er i et rum og et fællesskab, hvor de ikke på forhånd ser sig selv i en bestemt rolle.

EKSPERIMENTEREN

Det eksperimenterende rum skaber plads til at afprøve teatret som udtryksform – og afprøve det på egen krop. Det handler ikke kun om at spille roller, sige replikker mv., Det handler også om at skabe noget, fx en lille visning, og om at bruge sig selv og hinanden til at skabe det - og om at transformere oplevelser og indtryk til refleksioner og tanker.

Rummet er karakteriseret ved en tydelig formidling af, at der ikke er noget rigtigt og forkert. Der gøres brug af nye udtryksformer, og de unge prøver sig selv på nye måder. Det giver plads til, at der kan ske et brud med eksisterende hierarkier baseret på en bestemt faglighed, og at de unge kan finde (og vise) nye sider af sig selv.

Derudover gives plads til det uventede – enten ved, at der sker noget uventet i forestillingen, men også ved, at det kan ske i selve forløbet, dvs. at der sker noget, som de unge måske ikke helt ved, hvad de skal bruge til.

Det eksperimenterende er i særlig grad karakteriseret ved, at her kan man *afprøve, fejle og skabe noget, som ikke fandtes før* (Nielsen & Sørensen 2017).

Evaluerende bemærkninger

- 'Andre Horisonter' lykkes med at skabe et eksperimenterende rum - særligt på grund af facilitatorens tydelige positionering som en person, der vil noget særligt med de unge, og som beder dem kaste sig ud i øvelser og lege, som for nogle unge er sjove, og for andre virker mærkelige, grænseoverskridende og måske endda formålsløse øvelser, som meget tydeligt ikke leder de unge til særlige svar, men hvor der derimod lyttes og nikkes til alle input.
- For nogle deltagere kan det eksperimenterende opleves som "for meget" – og her kræver det en særlig opmærksomhed hos facilitatoren på at rammesætte rummet som netop eksperimenterende, anderledes, og som et rum, hvor der måske sker noget, man ikke helt forstår, eller helt ved, hvad man skal bruge til.

MAGI

Magiske og store oplevelser udgøres i særlig grad af teaterforestillinger. Oplevelsen rører noget i de unge, og giver dem noget at tænke over – og det gælder både selve forestillingen og mødet med skuespillerne i et lille efterspil. Oplevelsen tjener som empiri/materiale til den proces, de unge er i gang med i forløbet. Oplevelsen giver anledning til, at de unge får reflekteret over det, de har gennemgået og lært i for-workshoppen, og de bruger den til at arbejde videre med det, de selv skal præsentere i efter-workshoppen.

Oplevelsen er dog ikke kun selve forestillingen. Det er også, at de unge får oplevelser med hinanden undervejs. Det sker i særlig grad i forbindelse med den afsluttende fælles visning, som giver alle en oplevelse af, at "vi gjorde det – vil kunne – de klappede, og det var fedt!"

Evaluerende bemærkninger

- Opgang2 får alle steder stor ros for deres forestilling, som fremhæves som værende af høj kvalitet. Oplevelsen via observation er også, at det er en stærk oplevelse – der er opmærksomhed hele vejen, og alle unge virker optagede, og lægger også vægt på oplevelsen som noget af det bedste i forløbet. Derfor anses det som et centralt element i projektet, og princippet om den magiske oplevelse fremstår som en væsentlig faktor i forløbet. Forløbet afhænger således i høj grad af, at det kan bygges op om en professionel forestilling, der kan "røre" de unge.

FANTASI

Der arbejdes med de unges nysgerrighed, fantasi og opfindsomhed. Det sker gennem oplevelserne i teaterforestillingen, der ofte er præget af meget enkel scenografi, hvor en del af det, der sker, skal "forestilles". Det sker samtidig i de unges eget arbejde i for- og efterworkshop med små øvelser og visninger, hvor de selv skal finde på, fx en slutning på et stykke.

Det sker gennem et konstant fokus på, at de unge skal fortælle, hvad de mærker, ser, forestiller sig – og ved, at de opfordres til at prøve at vise det, de har forberedt og øvet, selvom de måske selv synes, at det er hurtigt, uafprøvet og ufærdigt. Det er en del af forløbet, at de anderkendes for det, de viser – og det bliver en måde, hvorpå der arbejdes med fantasi og forestillingsevne.

Fravær af rekvisitter er også en måde, hvorpå der arbejdes med fantasi og forestillingsevne. Forløbet foregår i et lokale, hvor der ofte ikke er andet end gruppen selv, og der arbejdes med at skabe udtryk, visninger mv. gennem brug af kroppen, fantasien og forestillingsevnen.

Evaluerende bemærkninger

- *Fantasi* fremstår som et centralt princip – men også som noget, der kan være svært for nogle deltagere at være i, da det er noget, de har meget lidt erfaring med.
- Det "at forestille sig noget" fremstår som en vigtig erfaring for de unge at få, fordi det er første skridt til, at de fx selv kan forestille sig at være "en anden", end den de plejer - eller at de kan være på en anden måde, end den måde fællesskabet plejer at se dem på.

UDFORDRINGER

I forløbet udfordres de unge ved at skulle træde frem foran andre i øvelser og i de små visninger undervejs.

Udgangspunktet er, at øvelser gerne må opleves som grænseoverskridende. Udfordringen og det at "være på spil" er et bevidst og centralt princip i forløbet. De unge oplever i processen at gå fra at opleve det som grænseoverskridende – til noget de klarer og gennemfører. På den måde sker en transformation fra det at 'være på spil' som en fare, der må undviges, til at blive afsæt for noget, de unge har lyst til at udforske og overvinde (Nielsen & Sørensen, 2017).

Udfordringerne er en drivkraft i forløbet. Det motiverer de unge til at arbejde hen imod de små præsentationer undervejs, og giver en oplevelse af fremdrift.

Det vigtige er, at udfordringen ikke er noget, som den enkelte oplever alene, men at det er noget, alle oplever sammen i fællesskabet.

Evaluerende bemærkninger

- Det er en generel oplevelse blandt både unge og lærere, at forløbet er grænseoverskridende – men også tilpas grænseoverskridende. Det er et princip, der træder tydeligt frem.
- I nogle enkelte forløb er det så grænseoverskridende for nogle unge, at de må melde sig ud af forløbet. De tilknyttede lærere oplever det ikke som et problem, og tager hånd om det, men når det sker, er det særlig vigtigt, at lærerne tager det ansvar at følge op med den unge efterfølgende, da facilitatorerne kun ser dem den ene dag.

FLEKSIBLE MÅL

Det er et centralt princip i forløbet, at resultaterne ikke skal defineres på forhånd, og det er vigtigt, at der netop skal være en åbenhed for, at forløbet kan få meget forskellig betydning og skabe forskellige resultater for dem, der deltager.

Der fremstår en række resultatfelter, indenfor hvilke der ses resultater hos deltagerne, men et centralt princip er en åbenhed for, at forløbet kan resultere i mange forskellige ting. Dette princip bliver en central del af metoden, fordi det afspejler den åbenhed, nysgerrighed og den undersøgende tilgang, der er central i forløbet.

I planlægningen af de enkelte forløb kan fleksibiliteten komme til udtryk ved, at målene for forløbet kan tilpasses den pågældende gruppe. Det betyder, at facilitator og samarbejdspartneren sammen på forhånd kan tale om, hvor de har en forventning om - og måske håber på - at forløbet kan skabe resultater.

Evaluerende bemærkninger:

- Det kan være en udfordring for projektet ikke at kunne love bestemte resultater – men måske netop det faktum blive et synligt symbol på, at forløbet tilbyder en anden form for læring, end den meget målstyrrede undervisning, som er gældende i andre sammenhænge.
- Der er forskel på, hvad samarbejdspartnerne i forløbet i særlig grad håber at få ud af forløbet. For nogle er der fx et særligt ønske om eller behov for, at forløbet arbejder med relationer i gruppen, mens der andre steder er et særligt fokus på, at forløbet skal tale direkte ind i et arbejde i dansk. Samlet set fremstår en styrket dialog og forventningsafstemning omkring målene som noget, der kan styrke læreren i det videre arbejde med at videreføre forløbet og efterfølgende bygge ovenpå de resultater, der skabes.

DEL 3: RESULTATER

NYE BEGYNDELSER FOR FÆLLESSKABET

Workshopforløbet skaber forskellige typer af resultater for deltagerne. Se model 3 side 37. Resultaterne kan ses som byggesten til deltagerens ungdomsliv, der bliver anvendelige i forskellige sammenhænge. Nogle af resultaterne kan altså ikke spores hos de unge nu, men lagrer sig hos dem, og kan bidrage til deres liv og udvikling fremadrettet.

Resultaterne ses først og fremmest i og for fællesskabet. Fællesskabet er det "rum", der arbejdes i, og det muliggøre mange af de oplevelser og øvelser, der finder sted i forløbet. Samtidig er det også i fællesskabet, fremfor hos det enkelte individ, at resultaterne tydeligst træder frem.

Samlet set er resultaterne i særlig grad de fælles oplevelser i løbet af dagen, herunder af glimtvis nye relationer eller nye dynamikker i gruppen. Det sker, når nye individer træder frem, og når nye fagligheder eller roller kommer i fokus. Alle disse fælles øjeblikke og oplevelser skaber nye begyndelser for fællesskabet, og udgør således byggesten, der fremadrettet kan bruges til at styrke fællesskabet. Individet oplever også resultater, fx ved at indtræde i nye roller og derved måske påvirke sine relationer, men da forløbet er kort, skabes der ikke i så høj grad rum for, at individet kan arbejde med og få indsigter om sig selv og sine styrker, som det kan være tilfældet ved deltagelse i

længere kunstforløb, fx som beskrevet i bogen *Når kunst gør en forskel* (Nielsen & Sørensen 2017).

Resultaterne handler således ikke så meget om at skabe resultater for det enkelte individ, men i højere grad om at skabe stærke fællesskaber.

De deltagende unge oplever ikke nødvendigvis resultater indenfor alle temaer, men der tegner sig et billede af, at deltagerne oplever resultater indenfor et eller flere af temaerne. Nogle resultater italesætter de unge selv, andre fremgår af interview med deres lærere, og endelig er nogle blevet tydelige igennem observation af de unge, hvor reaktioner og opførsel undervejs har synliggjort, hvad de tager med sig fra dagen. Hvor nogle af de deltagende unge sætter ord på deres udbytte, giver andre udtryk for, at de kun fik meget lidt ud af at deltage. I sidste tilfælde fremhæver nogle lærere dog, at de unge har fået noget ud af det, men at de ikke er klar over det selv.

Vi kunne se, at der var nogle, der blev rystet sammen, og eleverne sagde også bagefter, at de følte, de havde lært nogle at kende på en anden måde.

- lærer

Man starter med ikke at synes, det er sjovt. Det er sådan "til piger-noget". Altså når man har lært det, så vil man gerne, fordi så synes man, det er sjovt..

- ung deltager

Jeg er helt sikker på, at nogle af dem har fået noget med. Der er nogle af dem, der har fået et wakeupt call - med ting man også godt kunne, og "at jeg gjorde lidt mere, end jeg troede, jeg turde". Bare det der med at træde ind i cirklen og sige sit navn, det ved jeg var svært for nogle af dem og til at de optrådte for hinanden ik'. Så der er nogle, der har rykket - det er der ingen tvivl om

- lærer

Jeg havde det super skægt, og jeg lærte vel noget om mig selv, om hvordan jeg er, på et hold, hvor sjovt det egentligt er at lave skuespil. Men lære noget skolemæssigt: Nej. Men jeg synes, at jeg lærte meget om mig selv. (...) Jeg lærte meget at komme ud af, at skulle gøre tingene i stedet for bare at skulle stå inde og sige 'Ej, det gider jeg ikke'. Man lærte ligesom at blive revet med, og bare gøre de ting, man nu fik besked på."

- ung deltager

Hvor meget effekt det har på sigt, det er svært at sige, fordi i et ungt menneskes liv, der sker der noget hver dag, og vi lever i nuet. Og de har parkeret den her oplevelse, og vi kan ikke vide, om de hiver den frem engang og bruger den.

- lærer

Særligt en ung gav udtryk for, at han ikke kunne se, hvad det skulle bruges til – at han i hvert fald ikke skulle bruge det, de lærte. Senere sagde gruppens lærer, at der sikkert var flere, der sagde, at de ikke fik noget ud af det – men det mente hun, de gjorde, selvom de ikke var klar over det

- observationsnoter

Men det var egentlig meget sjovt sådan at arbejde med det både før og efter. Og det er også sjovt de øvelser, man lavede før - det var nærmest en anden tankegang, man havde til dem, end man havde til øvelserne bagefter (...) Fordi det var sådan, du havde allerede set det, så nu kunne man meget bedre danne et mere fast billede på, hvordan det måske ville se ud, hvis man lavede denne her scene eller hvis de her to nu - hvis ham her nu døde, og hvis ham her kom hjem ...

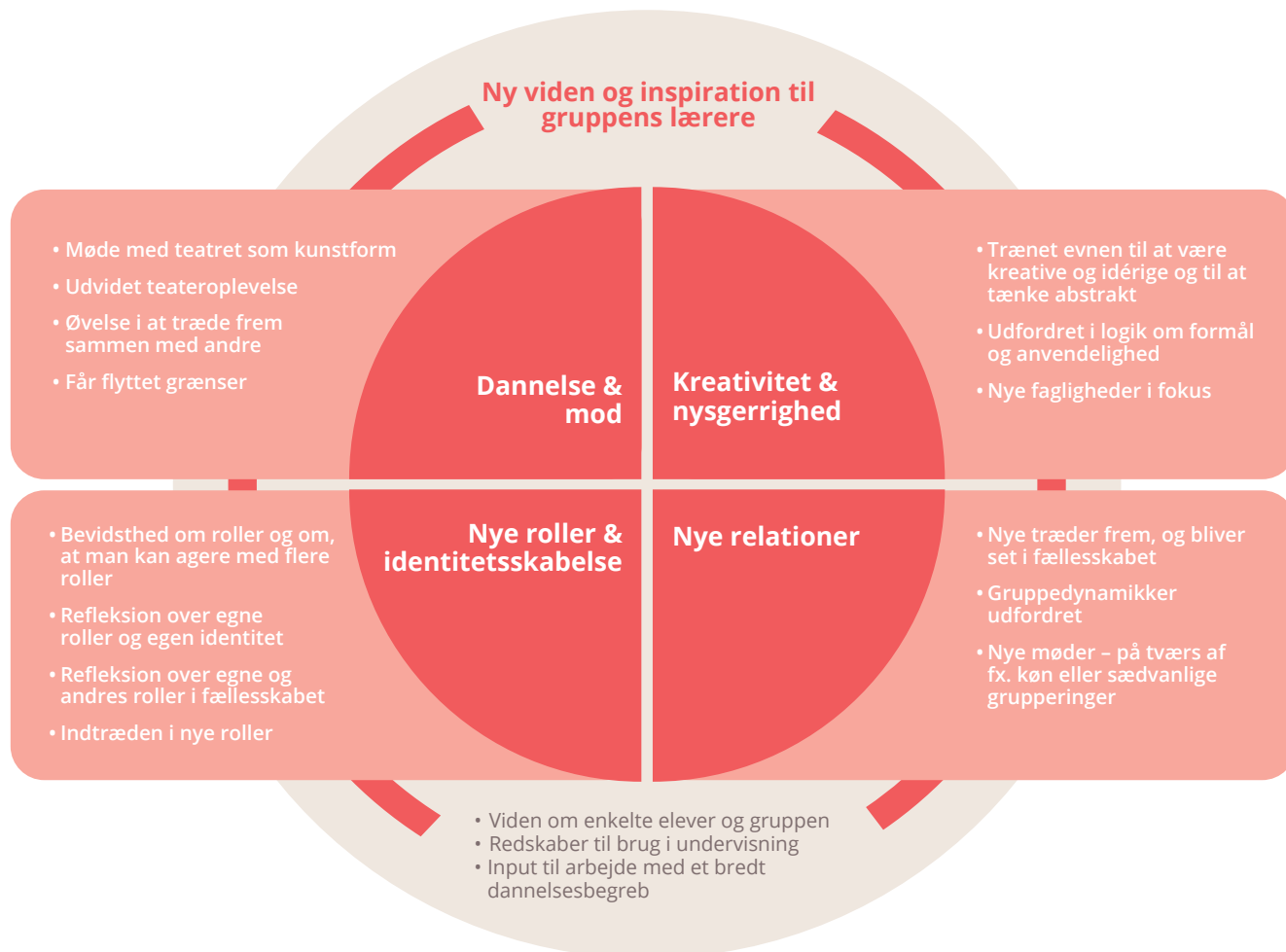
Altså sådan noget.

- ung deltager

Der er flere, der byder ind med noget i timerne nu. (...) Det kan være det med, at nu har vi lært hinanden at kende, nu er vi blevet mere trygge.

- lærer

RESULTATER (MODEL 3)

DANNELSE & MOD

De unges oplevelser på dagen er dannende i bred forstand, og styrker de unges mod og tillid til hinanden. Oplevelsen er dannende både i klassisk forstand, da mange af de unge har ingen eller begrænset erfaring med teater og skuespil, men det bliver også dannende i bredere forstand ved, at de unge selv prøver kræfter med teatret, oplever nye udtryksformer, og derigennem får mod til at gøre noget, de måske ellers ikke ville have gjort. Det foregår i et fælles rum, hvor de unge er medskabere af det, der sker.

For mange unge er det første møde med teater. De unge møder således nye udtryksformer, som er anderledes, end fx bøger eller film, og reflekterer over forskellen. De oplever dermed en større forståelse for teater som genre, og hvad der ligger bag det at lave teater. Både mødet med skuespillerne og erfaringerne på egen krop oplever de som en introduktion til skuespil.

Forløbet betyder, at teateroplevelsen bliver større og giver mere til de unge, end hvis de blot havde set forestillingen. Det opleves fx direkte af skuespillerne, der fornemmer, hvem i salen, der har haft workshop, ved at de er mere spørgelystne til den efterfølgende "artist talk". Samtidig bliver forløbet også styrket gennem teaterforestillingen, fordi de unge kan tage det, de har set, direkte med videre i efterworkshoppen.

De unge får øvelse i at træde frem. Det opleves som anderledes end fx fremlæggelser i skolesammenhæng. Her træder de frem sammen med andre – og oplever, at andre er med i det, de gør. – og at de sammen får det til at ske. Et konkret eksempel på at de oplever medskabende dannelse.

Der ses eksempler på, at nye unge "træder frem", end dem der måske ellers ville gøre det, hvilket tegner et billede af, at det giver øvelse i at træde frem for andre. De unge oplever på den måde at blive udfordret. Flere lærere fortæller om en stor, men også tilpas udfordring, der gør, at de unge får skubbet deres grænser. Dermed får de lov til at vise og oplever mod. Mange unge fortæller, at de synes, det var meget grænseoverskridende. Samtidig er stemningen efter sidste fælles visning ofte et glimt af "yes, jeg gjorde det!" et udtryk for, at de unge står tilbage med en positiv følelse i kroppen efter at have udvist mod. Sådanne oplevelser fremhæves af lærerne som dannende i mere bred forstand. En dannelse som også skabes via de resultater, der beskrives i de øvrige resultattemaer.

Enkelte lærere oplever forløbet som led i at styrke de unges uddannelsesparathed. De oplever, at de kan se nye sider af de unge, som vejer positivt i denne vurdering – men det er ikke et resultat, som fremhæves af mange.

Jeg synes, det var lidt grænseoverskridende. Fordi man skal ligesom stå og sådan ikke være sig selv på en eller anden måde. Man skal ligesom leve sig ind i en anden rolle, og det synes jeg er lidt svært.

- ung deltager

De skulle kastes ud i noget, hvor de ikke kunne bunde. Det er jo det, livet handler om efter skolen også. Det er et dannesperspektiv og livsduelighed. Det er også noget, som sådan et projekt gør.

- lærer

Jamen jeg synes, det var enormt sjovt det der med, at man sådan får lidt insider viden med, hvordan det er at være skuespiller. Og vi øvede jo en hel masse replikker og prøvede at sige dem og sådan... Det var jo nærmest sådan børnehaveklasse i skuespil.

- ung deltager

Jeg har aldrig set sådan et teaterstykke før. Jeg synes, at det var fedt, at de sådan fortalte, det var som at læse en bog-agtigt. Kan man sige det? Når de forklarede de der ting, så kunne jeg forestille mig bilen, der kørte ned, og da hun svømmede og alt det der - Det synes jeg var ret godt, men det var meget specielt.

- ung deltager

KREATIVITET OG NYSGERRIGHED

Den anderledes undervisnings skubber til de unges kreative evner. Igennem forløbet øver de deres evner til at generere idéer og tænke abstrakt. Samtidig får de udvidet deres forståelse af, hvad læring kan være, og får udfordret deres forventninger til formål og anvendelighed.

Den anderledes oplevelse med teaterstykket og forløbet udvider det traditionelle undervisningsrum. Igennem de forskellige øvelser i workshopforløbet, træner de unge evnen til at være kreative og idérige, og de får øvelse i at reflekterer over forestillingens indhold og mening.

Der er også et kreativt element i skuespiløvelserne, der skubber til de unges vanskeligheder ved at udfordre de ofte lukkede normer for adfærd, der gælder mellem dem.

I forløbet gælder, at andre fagligheder, end de, der normalt er omdrejningspunkt for undervisningen, kommer i fokus. Det omfatter de mere kreative fag, men samtidig generelt at de unge skal bruge andre evner og sanser, end de er vant til. Det giver dem nye erfaringer, og det gør samtidigt, at det bliver muligt for nye at træde frem og få anerkendelse for det, de kan.

De unge bliver udfordret til at være nysgerrige på de krav, der stilles i forløbet, og de oplever i forløbet at

blive udfordret på deres idéer om undervisningens formål og anvendelighed. Flere lærere nævner, at de unge er bange for at gøre noget forkert, eller søger at gøre det, der skal til for at gøre det rigtige. I forløbet lærer de, at der ikke altid er et facit. For unge, der kan være vant til at navigere mod forventninger til eksamen, er det med til at vise, at læring ikke kun handler om at præstere.

Hvis det bare var en lille opgave, man skulle sidde og skrive, så kunne det måske være rart nok at få at vide: "Okay, det er faktisk det her, jeg får ud af det". Men her med teater, der var det ligesom sådan... mere frit.

- ung deltager

Altså der var nogle øvelser, hvor vi ligesom skulle lære at udtrykke os med vores stemmer, og så var der lidt med kropssprog og sådan. Der var meget forskelligt, og jeg kunne godt se, at det hele havde en rød tråd igennem.

- ung deltager

Jeg ved ikke, om man bevidst tænker det, men man blev ligesom nødt til at høre efter det hele, fordi det kan være, at alt de siger faktisk er målet...

- ung deltager

Den kreative evne, den der evne til at sige: "Nå vi har det her, nu skal vi lege med det". Med den hverdag vi har nu i skolen, er der ikke meget plads til det, så det kunne man se, at der er nogle, der naturligt har mere fantasi og kan lege meget mere med det, mens andre er helt på røven, selvom de klarer sig fint i tests, så kan de slet ikke se pointen i det her. Nogle spørger, om de kan få lov at få fri, for det er jo ikke rigtig skole...

- lærer

NYE ROLLER OG IDENTITETSSKABELSE

De unge får erfaring med roller, og hvad roller kan. De erfarer, at man i sociale fællesskaber, ligesom i skuespil, kan påtage sig forskellige roller. Igennem øvelserne kan de unge opnå en anden forståelse af sig selv og den måde, de og andre er på i klassen.

Forløbet giver erfaring med og bevidsthed om, at et menneske kan spille flere roller, og at vi kan agere gennem flere forskellige roller. Det sker ved mødet med skuespillerne i artist talk, men også ved at deltagerne oplever, at de selv eller deres klassekammerater i forløbet indtager og bruger roller på nye måder.

I øvelserne med skuespil og roller skabes således et rum, hvor det er muligt at overskride forståelser af og forventninger til sig selv og hinandens sociale roller. Ved at spille en rolle i et skuespil kan de unge 1) Opleve sig selv som noget, de ikke vidste, at de kunne være, samt 2) Opleve at få anderkendelse for at vise andre personlighedstræk end dem, der normalt favoriseres og kultiveres i undervisningen.

Det tydeliggør, at vi som menneske kan spille forskellige roller i vores liv – og at nogle roller (sider/fremtoning) kan være mere succesfulde i nogle situationer end andre, og at vi kan vælge at bruge roller. Det er en oplevelse, deltagerne får på egen krop

i forløbet, og som kan blive et værdifuldt element i de unges videre identitetsskabelse.

Forløbet bidrager på den måde til refleksion over ens egen identitet og den måde, man selv og andre optræder i fællesskabet. De unge kommer til at tænke over deres egne væremåder på en anden måde, end de er vant til. Det ses eksempelvis i en øvelse, hvor de skal placere sig, ift. hvilke personer de ligner mest. Selve forestillingen fremmer også refleksion, fordi den beskæftiger sig med temaer, der er umiddelbart forståelige og genkendelige for de unge, og som de derfor kan spejle sig i.

Forløbet giver de unge den erfaring, at man kan være på mange måder, og at nogle rammer kalder på bestemte roller – men at det godt kan forenes med, at man i andre sammenhænge er på andre måder. Det fremstår som et centralt resultat, da det er noget, som den enkelte vil kunne bruge fremadrettet. Forståelsen for roller er i modsætning til flere af de andre læringspunkter derfor særlig vigtig på individniveau.

Interviewer: *Hvad gør det, hvad kommer man til at tænke på, når man skal lave sådan en øvelse, og man snakker om sådan nogle karakterer?*

Deltager: *Man tænker sådan mere over, hvem man selv er, hvilken karakter er man selv?*

Det er meget professionelle mennesker, der står deroppe på scenen uden hæmninger, og kommer ind bagefter i det der efterspil sådan lidt generte og sætter sig på scenekanten - og så er det nogle helt andre mennesker. Jeg tror, at det gav noget til eleverne, at de så dem udenfor deres roller.

- lærer

Jeg så nogle, der trådte ind i en rolle, som jeg ikke ser til hverdag. Fx nogle af drengene, som er lidt stille, og måske ikke er udenfor, men bare meget anderledes. De får en mulighed, som de ikke får til dagligt for at indtage en eller anden rolle.

- lærer

En elev i klassen, som har det lidt svært, fordi han måske er lidt umoden, eller er ikke alderssvarende i hans udvikling. Her får han jo lov til at være ikke alderssvarende, hvis det er den stemning, han vil indtage i en karakter. Der behøver han ikke at tænke på, at 'jeg skal opføre mig som en standard 7. klasses elev'. Han kan indtage en anden rolle - og få credit for det.

- lærer

NYE RELATIONER

Teaterforløbet skaber plads til andre unge end dem, der normalt har en fremtræden plads i klassen og skaber nye møder mellem de unge. Det giver ændringer i gruppens hierarki. Det er ikke varige ændringer men glimtvis oplevelser, som åbner op for, at der på længere sigt bliver mulighed for nye relationer og dynamikker.

På grund af den alternative undervisningsform er det andre unge end normalt, der træder frem, og derved bliver set i fællesskabet.

Særligt i øvelserne opstår der nye møder mellem de unge på tværs af etablerede grupper, som eksempelvis køn. Den alternative undervisningsform giver de unge mulighed for at opleve nærkontakt og fællesskab med hinanden. Oplevelser af kontakt er eksempelvis tydeligt i øvelser med øjenkontakt, eller hvor de kommer hinanden fysisk ved, også på tværs af køn, hvilket er uvant og skubber til nogle af de unges grænser.

Rollelegene giver også mulighed for øget indlevelse i og forståelse for hinanden. De blandede grupper skaber nye møder og relationer, hvor nogle unge kan tage med sig videre, at de har set klassekammerater på en ny måde.

De unge får, som tidligere fremhævet, muligheden for delvist at genforhandle deres sociale identitet og de 'etiketter', de har i fællesskabet. Alle de deltagende unge fik flyttet grænser ved at blive kastet ud i ting, hvor de måtte påtage sig en ny rolle. Det gav mulighed for, at sociale placeringer og status blev rykket rundt. Nogle unge fortæller eksempelvis helt konkret, at undervisningsformen giver dem mulighed for at være mere med i det sociale fællesskab, end de normalt er.

Unge, som føler, at de ikke passer ind, fik fornemmelse af at være en del af fællesskabet. Det kan for nogle blive en stor social sejr: Fra at have social fobi til at have en afgørende rolle i skuespillet, eller fra at være en stille pige eller dreng til at stå på en stol og sige replikker foran de andre.

Dette resultat kan ses som en konsekvens af de forrige resultater, nemlig modet, nysgerrigheden og erfaringen med at spille en rolle. Resultaterne, der er præsenteret her, er altså en uddybning af og forklaring på nogle af de tendenser, evalueringen har vist, og skal forstås som potentielle resultater, der opstår i samspil med elevernes uddannelsesforløb i øvrigt.

Jeg var helt imponeret over, at [drene] ikke talte så grimt, fx når man plejer at holde en dreng over armen, så er det sådan 'ej nu er i kærester'. Men det sagde de ikke i dag.
- ung deltager

Altså man så lidt andre sider af folk. Det nævnte vores lærer også, at hun gjorde. Men at man sådan lærer at udtrykke sig selv sådan på andre måder. Og vi ikke bare sidder ned og skriver en eller anden dansk opgave eller sådan noget der.
- ung deltager

Det er måske også vores skjulte oprør mod 'individet i centrum' for at sige: Fandeme nej, vi er et socialt væsen (...) Du fungerer ikke nogen steder, hvis det kun er individet. Og vi skal jo klæde dem på til livet, hvor man indgår i forskellige fællesskaber på arbejdet og lignende.
- lærer

Opgang2 kommer og leverer noget kvalitet ind i det fællesskab. De giver også forskellige oplevelser, som beriger fællesskabet."
- lærer

NY VIDEN OG INSPIRATION TIL GRUPPENS LÆRERE

Lærerne får ny viden om og indsigt i eleverne, og de kan bruge forløbet, det fælles minde og de resultater, der skabes undervejs, til at udvikle deres egen praksis og samarbejde med gruppen. Sidstnævnte er kun sket i begrænset omfang, og udgør et potentiale i den videre udvikling af indsatsen.

Der er store forskelle blandt de deltagende lærere i hvordan og hvor meget, de efterfølgende bruger forløbet og de resultater, der skabes. Nogle lærere bruger det direkte i en danskfaglig sammenhæng, hvor de arbejder videre med fx symbolforståelse, og helt konkret er der nogle lærere, der opgiver noget af stykket til eksamen. Andre lærere ser mere forløbet som en anden type læring for eleverne, der udgør en modvægt til den mere målstyrrede undervisning og som bidrager til en bredere form for dannelse. Det er tale om en medskabende dannelse, ved at der skabes et fælles rum, hvor både alle elever og læreren er med - hvor alle byder ind og er med til at forme det, der sker.

Forløbet bliver en fælles oplevelse og et fælles minde, som i sig selv kan være vigtigt for gruppen og som - særligt hvis læreren har været engageret deltager - er noget læreren og gruppen har haft **sammen**.

Derudover oplever lærere også, at de bliver inspireret af forløbets metoder og herunder lege, undervisningsgreb og tilgange, som de ser, at de måske selv kan bruge fremadrettet.

Derudover fremstår forløbet og de fælles oplevelser på dagen som noget, der kan være et fælles minde. Det er nogle oplevelser med og af hinanden, som i sig selv kan være vigtig for gruppen - og særligt hvis læreren har været engageret deltager - noget læreren og klassen har haft sammen.

Alle lærere er meget positive omkring forløbet, og oplever det som givende. Der er dog stor forskel på, hvor meget lærerne aktivt arbejder videre med forløbet og herunder bruger og udbygger de resultater, det har skabt. Nogle resultater (fx ny viden om eleverne) bruges mere ubevidst, mens andet (fx konkrete øvelser) bruges mere direkte. Samlet set vurderes et mere aktivt efterforløb, hvor lærerne bygger videre på forløbet og de resultater, det har skabt, som det største potentiale i projektet.

En kollega sagde, at det var en fed oplevelse, at man kunne have ro på og observere sine elever, fordi nu stod man ikke med ansvaret for det, der skete. Så vi fik faktisk en meget stor læring og en indsigt i vores elever ret hurtigt på den måde. Og se dem også ude af deres komfort zone, det siger meget om en person, hvordan de ter sig i sådan nogle situationer. - lærer

**DEL 4:
OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER &
ANBEFALINGER**

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER OG ANBEFALINGER

Her præsenteres en række opmærksomhedspunkter, som kan bruges af projektet til det videre arbejde med at udvikle konceptet og af andre, som ønsker indsigt i udfordringer og læring undervejs i projektet.

Lærerens rolle på workshopdagen

En del lærere har oplevet tvivl om, hvilken rolle de skulle indtage på workshopdagen. I de afholdte forløb har lærerne indtaget meget forskellige roller - en forskellighed, der også afspejler forskellige forhold mellem lærer og gruppe. Nogle lærere fremhæver, at det har fungeret bedst, at de ikke har vidst meget mere end de unge, da facilitatoren har ekspertkasketten på, og det ikke skal blive lærerstyret. Omvendt peger andre lærere på, at det er vigtigt, at de som lærere er forberedte og tager et ansvar for forløbet, herunder fx et ansvar for at forberede og motivere gruppen. Flere lærere fremhæver desuden, at de oplever at få anerkendelse af deres elever, når de selv deltager, og fx tør gå ind i øvelserne.

Anbefaling: En snak om lærerens rolle på selve dagen skal være et tydeligt punkt på forberedelsesmødet mellem projektet og skolen. Her fremstår det ikke relevant at give en fast definition på lærerens rolle, men at tale om det i relation til den aktuelle gruppe.

forberedelsesmødet, skal der sikres overlevering fra forberedelsesmødet.

Skolernes forberedelse inden workshopdagen

Det har varieret, hvor meget og hvordan grupperne har være forberedt på dagen. Generelt udtrykker eleverne, at de har vidst meget lidt om, hvad der skulle foregå. Blandt samarbejdspartnere er der ikke en enslydende holdning til hvor meget og hvilken forberedelse, der er nødvendig. Nogle oplever, at det er rart, at der ikke stilles krav om, at de skal forberede en masse inden, og at det netop er en fordel ved forløbet, mens andre fremhæver, at det er givende for forløbet, at der har været noget forberedelse, fx en snak om plakaten eller lign.

Anbefaling: Generelt fremstår det brugbart, at de unge forberedes på, at det er en anderledes dag, hvor de skal arbejde med andre ting og bruge andre evner, end de generelt bruger på en normal skoledag – og at det er vigtigt, de er åbne og nysgerrige. Hertil skal det fremhæves, at det med den frie ramme (og måske især på grund af denne ramme) er vigtigt, at der er tydelighed om den praktiske struktur på dagen: Hvornår der er pauser, hvor de skal være, hvad tid de slutter mv.

Perioden efter forløbet

En stor del af de deltagende lærere tilkendegiver, at de *ikke* har arbejdet videre med temaer eller indhold fra forløbene, og generelt er der et uudnyttet potentiale ift. arbejdet med perioden efter forløbet og mulighederne for at forankre og udbygge resultaterne. Forløbet er kort og en del af de resultater, der skabes for gruppen, er øjeblikke, erfaringer, refleksioner og møder. Det er resultater, der kan få betydning med det samme, men især også i fremtiden via erindring. Lærerne tager på samme måde viden og oplevelser med sig fra forløbet, som de bevidst eller ubevidst bruger fremadrettet, men der er samlet set et potentiale for, at de lærerprocesser, der sættes i gang, i højere grad kan fortsættes efterfølgende.

Anbefaling: Arbejdet med at sikre og/eller styrke efterforløb i klasserne efter workshopdagen kan både omfatte 1) Evaluerings- og refleksionsmøderne gøres til en fast del af forløbet og metoden, 2) Afprøvning og brug af modellerne til refleksion og dialog (se side 20-21). 3) Evt. arbejde med tværgående vidensdeling og netværk på tværs af skoler (se næste punkt). 4) Skabe refleksionsrum på tværs af lærergruppen på den enkelte skole – særligt hvis en skole deltager med mange klasser.

Refleksionsrum på tværs af lærergruppen på den enkelte skole

Efter forløbene har projektet afholdt evaluerings- og opsamlingsmøder med 1-2 lærere, der har været primære kontakter til projektet. I enkelte forløb har der været afholdt evalueringsworkshops i regi af evalueringen, som har givet lærerne en faciliteret refleksion over forløbet. Erfaringen er, at lærerne har glæde af at reflektere sammen, og at denne fælles refleksion også bidrager til, at de får øje på nye perspektiver i forløbet og muligheder for at bruge det fremadrettet.

Anbefaling: Særligt ved forløb, der inkluderer flere klasser, kan faciliteringen af et fælles læringsrum tænkes ind som fast del af konceptet. Fx som et ekstra element, hvor der efter workshopdagen for de unge afholdes en workshop for lærerne, hvor der arbejdes med, hvordan de efterfølgende kan arbejde videre med elementer i forløbet.

Vidensdeling på tværs af forløb

Der kan ligge et potentiale i at arbejde med at sikre mødesteder, netværk eller lign. på tværs af skoler, der arbejder med workshopforløb. Metodeudviklingen i projektet er foregået i en tæt og direkte dialog mellem projektet og de enkelte partnerorganisationer.

Erfaringen fra projektet (og fra andre lign. projekter) er, at det kan være svært at forpligtige aktører til at deltage i et sådant tværgående arbejde, men det fremhæves, da det fremstår som noget, der vil være givende for partnerne, og samtidig vil kunne bidrage til at sikre fortsat arbejde efter forløb. Endelig vil det også kunne bidrage til Opgang2s arbejde med fortsat at udvikle konceptet.

Anbefaling: Udforskning af mulighederne for at tilbyde faciliterede mødesteder og læringsrum for lærere på tværs af skoler, der deltager i forløb.

Brobygning på tværs af skoler i én kommune

I projektet er der gode erfaringer med at holde forløb på tværs af alle årgange på en skole eller for et helt 10. klassescenter. Her oplever samarbejdsaktører, at forløbet har styrket brobygningen på tværs af klasser og bidraget til fællesskabet på skolen. Andre samarbejdspartnere ser også potentiale i sådanne større samarbejder. Fx foreslås en model, hvor en kommune vælger en årgang ud på tværs af alle skoler i kommunen og arbejde målrettet med et projekt, så det skaber noget fælles på tværs af skolerne. Det kunne slutte med en fælles workshopdag på tværs af de deltagende skoler og giver samtidig mulighed for

vidensdelingen og læring på tværs af lærergrupperne.

Anbefaling: Dette element kan tænkes ind i den videre udvikling af projektet, der forventes at indeholde afprøvning af forskellige former for forløb i samarbejde med forskellige kommuner.

Relation til læringsmål

Der tegner sig et billede af, at forløbene er med til at skabe et andet læringsrum, end det, der opstår i den daglige undervisning, som ofte har klart formulerede mål, som eleverne er opmærksomme på at skulle opfylde. Det fremstår som en styrke (og som et centralt princip), at forløbene ikke er styret af mål. På den anden side er det også muligt at se resultaterne af forløbene i relation til konkrete læringsmål for fx faget dansk, hvor de bidrager til opnåelse af nogle af disse.

Anbefaling: Opmærksomhed på denne dobbelthed ift. læringsmål er central. Dialog om dette kan indgå i forberedelsen med partnerorganisationen. Samtidig åbner det op for en bredere diskussion af, om og hvordan forløbet og dets fokus på ikke-målstyret indhold skal indgå som del af det mere obligatoriske indhold, de unge møder i folkeskolen.

Inddragelse af skuespillerne

I sidste del af projektperioden blev det et fast element i forløbet, at skuespillerne deltog i en 'artist talk' efter forestillingen. Evalueringen viser, at det er et betydningsfuldt element. Det giver en ekstra og vigtig dimension til forløbet at få indsigt i skuespillerne, skuespil som fag og også ift. at opnå erfaring med roller.

Anbefaling: Det er en klar anbefaling at dette element fortsættes fremadrettet.

Arbejdet med en "løs ungdomsstruktur"

Projektet har justeret målgruppen til primært at være unge, der deltager som del af en undervisnings-sammenhæng. Oprindeligt var planen, at forløbene primært skulle have været i en frivillig kontekst (i regi af boligsociale helhedsplaner). Konceptet viste sig særlig brugbart og implementerbart i undervisnings-sammenhæng, og omvendt svært at gennemføre i en frivillig kontekst, hvor det var svært at samle grupper til dette afgrænsede og korte forløb. På den baggrund blev fokus flyttet til en skolesammenhæng. Hertil skal nævnes, at de erfaringer, der blev gjort i den frivillige kontekst, viste, at det også her blev oplevet som et givende forløb.

Anbefaling: Det viser et potentiale i at udvikle/ videreudvikle et koncept, der er implementerbart udenfor undervisningssammenhæng - i en mere løs ungdomsstruktur.

Metodeudvikling via facilitatorfællesskab

Forløbene har været gennemført af samme facilitator med brug af forskellige assistenter og inddragelse af yderligere facilitatorer/dramapædagoger. Den primære facilitator fremstår som omdrejningspunktet for forløbene, og har spillet en afgørende rolle for projektets gennemførelse.

Anbefaling: Det fremstår som et potentiale, at der i det fremadrettede arbejde med projektet skabes rum og ressourcer til et facilitator-fællesskab, hvori metoden kan udvikles og styrkes. Dette vil bidrage til faglig motivation, sikre at flere blev rustet til at facilitere forløb og endelige vil det kunne bidrage til yderligere udvikling og styrkelse af metoden.

EVALUERINGENS METODER

EVALUERINGENS METODER OG DATAGRUNDLAG

Evalueringsens formål har været at bidrage med viden om resultater for målgruppen, samt at sikre intern læring og sparring med projektet. Evalueringen har været gennemført som en virkningsevaluering, hvor flere forskellige metoder benyttes til indhentning af viden. Midtvejs i projektet er projektets virkemidler blevet omsat til en række principper, som vi i det sidste projektår har vurderet brugen af.

Evalueringsens centrale metode har været en case-tilgang, hvor vi har fulgt fire cases. Som en del af denne tilgang har vi gjort brug af forskellige metoder, alle med det formål at skabe en dybere forståelse for projektets resultater og virkemidler.

SAMLET SET HAR VI GJORT BRUG AF FØLGENDE:

- Observation & deltagelse
- Kvalitative interview, herunder impact interview
- Logbøger og dokumentation indhentet af projektet selv, herunder interview med samarbejdspartnere
- Evalueringsworkshop med to grupper af lærere
- Fælles analyseworkshops med projektgruppe, medarbejdere og forskere

Vi har benyttet kvalitativ **observation og deltagelse** i workshop og teaterforestilling for at få indblik i de pædagogiske og dramaturgiske værktøjer, der benyttes samt workshoppens resultater, fx hvordan gruppen har arbejdet og udviklet sig undervejs.

Vi har gennemført i alt 33 **interview**. Det dækker over interview med 24 unge deltagere og 9 samarbejdspartnere (lærere eller ledere). Det omfatter primært personer fra de fire cases. Tre interview med elever er gennemført som impact interview for at opnå indsigt i de mere langsigtede resultater for målgruppen. Derudover har vi gennemført to interview med projektgruppen, samt faciliteret to evalueringsworkshop med grupper af lærere.

Evalueringen tager desuden udgangspunkt i **data indsamlet af projektet selv**. Det omfatter data fra 12 forløb fordelt på 7 uddannelsesinstitutioner og en helhedsplan. Data dækker over transskriptioner af 11 interview med samarbejdspartnere og indikatorkort, som viser resultater for den enkelte elev, fællesskabet og lærerne, samt logbøger udfyldt af projektleder, som giver indblik i projektets udvikling, proces og resultater.

Vi har desuden afholdt to **analyseworkshops**. Den første midtvejs i projektet med deltagelse af projekt-gruppen og syv medarbejdere fra Opgang2, og den anden i slutningen af projektperioden med deltagelse af projektgruppe og forsker indenfor området Anne Mette W. Nielsen fra Center for Ungdomsforskning. Begge analyseworkshops blev afholdt med det formål at diskutere og kvalificere data og foreløbige analyser fra evalueringen.

Beskrivelse af de fire cases der indgår i evalueringen

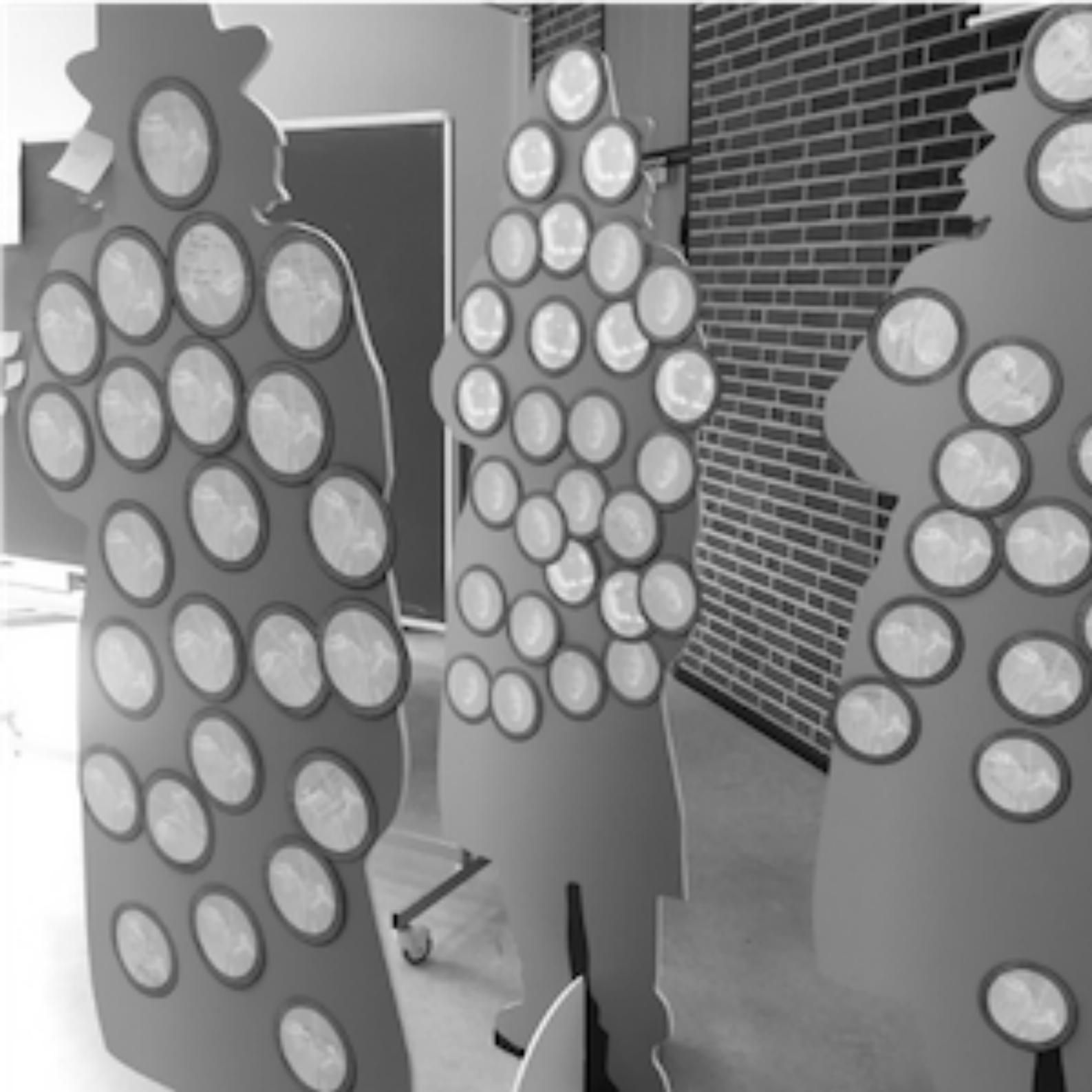
De fire cases er valgt på baggrund af deres forskellighed både i målgruppe og type af forløb.

Folkeskole i København. Skolen har en elevsammensætning primært bestående af elever med anden etnisk baggrund. Derudover er der et overtal af drenge i klassen. Lærerne beskrev klassen som udfordret både fagligt og socialt. Skolen havde tilmeldt netop denne klasse med forventning om, at forløbet kunne styrke klassens sammenhold og fællesskab. Opgang2 har gennemført to forløb med den samme klasse. Det første da eleverne gik i 7. klasse og igen da de gik i 8. klasse. Vi deltog og interviewede elever og lærere ved begge forløb.

10. klassercenter i Jylland, der har en blandet elevsammensætning med elever, der samlet set har brug for et ekstra år, inden de er parate til at fortsætte på en ungdomsuddannelse. Vi har fulgt to forløb. Det første for en enkelt 10. klasse, hvor klassens dansklærer har tilmeldt klassen med forventning om, at forløbet giver et danskfagligt udbytte og et indblik i drama- og teatergenren, samt at det ville styrke klassens sammenhold. Det andet forløb var en specialtilpasset version af konceptet med deltagelse af hele skolen. Forløbet var over to dage, hvor der parallelt kørte mange forskellige workshopforløb med forskellige facilitatorer fra projektet, og sluttede med en fælles visning. Vi deltog og observerede og gennemførte interview med elever og lærere ved begge forløb, samt faciliterede evalueringsworkshop for alle lærere, der deltog i forløbet afholdt for hele skolen.

10. klasse på handelsskole på Sjælland. En skole for unge som forventer at læse en erhvervsrettet ungdomsuddannelse, men som har brug for lidt ekstra tid og øvelse for at blive klar til videre uddannelse. Vi gennemførte interview med elever og lærere fra to forløb, men deltog ikke ved selve workshopdagen.

Folkeskole (udskolingsskole) på Fyn. En skole kun for udskolingselever fra hele byen. Der blev afholdt forløb for alle elever på 8. klassetrin. En almindelig folkeskole, men som også rummede en række klasser målrettet elever med særlige behov. Vi deltog og observerede ved to forløb, der kørte parallelt på samme dag med to forskellige facilitatorer, og interviewede elever, samt faciliterede evalueringsworkshop for de lærere, der deltog.

INFORMATION OM PUBLIKATIONEN

Udarbejdet i 2020 af SocialRespons for Opgang2

OPGANG 2
TURNÉTEATER

SocialRespons

SocialRespons er en analysevirksomhed, som leverer undersøgelser, projektudvikling, evaluering og rådgivning inden for det sociale område. SocialRespons er specialiseret i inddragelse af målgrupper og medarbejdere samt anvendte evalueringer. Publikationen kan frit citeres med angivelse af kilden. Ved gengivelse af publikationen modtages produktet gerne af SocialRespons.

www.socialrespons.dk

Støttet af:

VELUX FONDEN

Fotos:

Opgang 2

Litteratur

Nielsen & Sørensen, *Når kunst gør en forskel* (2017)

Görlich, Anne et al, *Ny udsathed i ungdomslivet* (2019)